

Prof.dr. Roel in 't Veld

(oud) hoogleraar aan universiteiten in Nijmegen, Rotterdam, Leiden, Amsterdam, Utrecht, Open Universiteit, Antillen, Tilburg

In een essay gaat Roel in 't Veld in op drie vragen.

- Hoe de representatieve democratie vorm te geven?
- Hoe de verhouding tussen representatieve en participatieve democratie vorm te geven?
- Hoe de gemeenteraad en het werk van het gemeenteraadslid vorm te geven.

Hieronder een aantal kernpunten. Het hele essay (15 pagina's) staat op www.gemeenteraadvandetoekomst.nl (seminar 6).

De gemeenteraad in de toekomst: een tedere balans tussen representatie en participatie

Prof.dr. Roel in 't Veld

(oud) hoogleraar aan universiteiten in Nijmegen, Rotterdam, Leiden, Amsterdam, Utrecht, Open Universiteit, Antillen, Tilburg

Burgers voelen zich steeds minder betrokken met een territoriale gemeenschap. De samenleving is de laatste decennia geïndividualiseerd. De rol van de overheid is sinds de ontwikkeling van de verzorgingsstaat verder de collectieve ruimte in getreden. De overheid krijgt steeds meer te maken met meer complexiteit rondom maatschappelijke vraagstukken. De wijze waarop de overheid functioneert, lijkt steeds minder aan te sluiten bij de beleving en de verwachtingen van veel burgers. Ontwikkelingen in de ICT maken het mogelijk burgers meer directe invloed op de besluitvorming te geven. De gemeente stuurt de dienstverlening door professionele organisaties aan zonder zelf voldoende expertise te hebben om de kwaliteit van de profissie te beoordelen.

De motieven voor participatieve democratie zijn:

- erkenning van een meer dan evenredig belang van bepaalde groepen bij een zekere kwestie;
- vergroting van het draagvlak voor beslissingen;
- verhoging van de kwaliteit van beslissingen;
- honorering van initiatieven van groepen in de samenleving; en
- meer verdachte zoals rust bewaren, een machtspositie maskeren en het bewerkstelligen van uitstel.

Het ideaaltype representatieve democratie heeft als centrale entiteit de democratische rechtstaat. Bij representatie wordt de burger gezien als passief. De burgers zijn stemgerechtigden en consumenten van de verzorgingsstaat. In het ideaaltype van de participatieve democratie speelt zelfbestuur een belangrijke rol. De invulling vereist actief burgerschap. De burgers krijgen direct zeggenschap over beleidsvorming. Sleutelbegrip is verbinding dat vorm krijgt door een responsieve overheid en vertrouwen.

vervolg Tedere balans / In 't Veld volgende blad

Andere conclusiekracht in de gemeenteraad van de toekomst door de volgende conclusie van de Gemeenteraad van de Toekomst

Laat de samenleving, met spelregels voor nieuwe democratie, voor de raadsverkiezingen beslissen, met alle aan de verkiezingen deelnemende politieke partijen, voor welke maatschappelijke thema's in de samenleving het voortouw wordt genomen, resp. welke de gemeente trekt. En benoem de daarbij relevante doelgroepen voor de komende periode, ook doelgroepen die niet als vanzelf in beeld zijn.

Bevorder daardoor dat campagnes zich richten op die thema's en er raadsleden in de toekomst zijn die daarbij passen.

Maak als gemeenteraad van de toekomst over die thema's na de raadsverkiezingen eerst een afspraak met de samenleving en bepaal daarvoor de aanpak.

Benoem wethouders die deze aanpak aankunnen.

Dit is de live-op-scherm geformuleerde slotsom van de andere raadsvergadering met behulp van het RaadsRuitModel (zie blad 3 en 4)

Vervolg Tedere balans / In 't Veld

Kernvraag voor de toekomst is hoe en in welke mate we participatie in de representatieve democratie kunnen inweven, op een manier dat de lokale democratie beter gaat functioneren. Daarvoor zijn de volgende kansen:

- houdt in participatietrajecten vanuit de gemeente rekening met het type burger dat participeert;
- differentieer op basis van het onderwerp waarop de participatie betrekking heeft;
- maak gebruik van het brede palet aan participatiemogelijkheden;
- maak gebruik van de karakteristieken van de samenleving;
- wees bereid ruimte te geven;
- richt de gemeentelijke organisatie in op partitie.

Samengevat: de gemeenteraad zal in de toekomst functioneren als procesarchitect die bepaalt hoe verschillende figuren van representatie en participatie zich tot elkaar verhouden.

Zet daarvoor de volgende stappen.

- Stap 1 Het vuur brengen en halen; breed gesprek op gang brengen met de samenleving.
- Stap 2 Afwegingen maken ten aanzien van de democratische dilemma's.
- Stap 3 Kaders stellen.
- Stap 4: Experimenteren.
- Stap 5 Kaders bijstellen.
- Stap 6 Tot besluiten komen.
- Stap 7 Het inrichten van de organisatie.
- Stap 8 Consequent zijn.
- Stap 9 Blijvend in gesprek blijven.

Het zijn spannende tijden voor de gemeente en vragen over de toekomst van de lokale democratie zijn daarbij aan de orde van de dag. De vraag van de gewenste verhouding tussen lokale samenleving en overheid is dan ook zeer actueel. Niet alleen in het licht van de kwaliteit en de legitimiteit van het openbaar bestuur als geheel, maar ook in het licht van actuele beleids- en uitvoeringsvraagstukken. Termen als "gemeentelijke regiefunctie" of vertrouwen op "de kracht van de samenleving" gaan over de verhouding tussen overheid en samenleving. En dus over de lokale democratie.

De vraag op meer participatie van burgers gewenst is ligt gevoelig en er bestaan vele meningen over. De toekomst ligt open. Het vraagstuk van de lokale democratie is er niet een waar uitgekomen wordt door het bepleiten van stevige postjes. Veel meer heeft het vraagstuk betrekking op de omgang met variëteit, met de afwegingen ten aanzien van democratische dilemma's, met de tedere balans tussen regels en ruimte en met de bereidheid om te experimenteren. Kortom: met de bereidheid het onzekere voor het zekere te nemen. Deze tedere balans betreft ook het steeds weer ijken van de verhouding tussen participatie en representatie.

College-tour: Rodney Weterings in gesprek met Roel in 't Veld

Burgers herkennen zich niet meer in de democratie. De democratie is verstrengeld met de staat, de overheid. De burger toont nog volop betrokkenheid, zo zijn ze lid van stichtingen of verenigingen, zoals de ANWB, Natuurmonumenten of Greenpeace. Dit is echter niet gelijk aan deel uit maken van een democratie. Het democratisch functioneren van dergelijke instellingen is beperkt. De achterban geeft steun door donaties. Een volksvertegenwoordiger kan vanuit representativiteit legitiem optreden. Maar het aantal mensen dat op je heeft gestemd, zegt niets over de levendigheid van de samenleving. Terwijl, door de hoge omloopsnelheid van bestuurders, wethouders en raadsleden, komt de continuïteit van bestuur in gevaar. Er gaat veel kennis verloren. Zoek daarom als volksvertegenwoordiger contact met de inwoners. Je hebt de bevolking nodig om de inhoud van beleid te verbeteren; zoek naar creatieve initiatieven. Zoek balans tussen goede burgerinitiatieven en externe effecten van negatieve aard. De representatieve organen hebben de taak te bemiddelen en te corrigeren. Versterken van de legitimiteit is dan ook aan de orde. Daarbij komt dat de autonome ruimte van de gemeente beperkt is. Dit ook tot onmacht van raadsleden. Gevolg is ook dat het moeilijker is voor politieke partijen om kandidaten te vinden. Dat probleem ligt echter ook bij de politieke partijen zelf. Er is geen sprankje van interne democratie. Ook externe factoren bepalen dat het moeilijk is om kandidaten te vinden. Door de media worden politieke bestuurders niet eerzaam bejegend. In Duitsland is het heel anders, dit heeft ook te maken met de geschiedenis.

Roel in 't Veld raadt raadsleden dan ook aan bij zichzelf te beginnen. Draag het gedachtegoed van de democratie met liefde uit.

Voor de wijze waarop je als gemeenteraad het proces vorm geeft is geen pasklare oplossing. Dat moet immers binnen de praktijk van alle dag, waarin hypes de politieke agenda bepalen. De gemeente zal verbondenheid moeten zoeken met drijvende krachten in de lokale samenleving. De rol van de gemeente is daarbij van belang. Zo zitten belangrijke actoren binnen de decentralisatie van het sociaal domein niet te wachten op de gemeente. De gemeente moet zich verbinden met de maatschappelijk verantwoordelijke professionals. De raad moet samen met het college en de ambtelijke organisatie vorm geven aan de gedachten van een procesomgeving. De gemeenteraad moet daar haar legitimiteit vandaan halen. Dat geldt ook voor de individuele raadsleden. Verzoenen is de kernactiviteit van een bestuur en van de bestuurders.

Het RaadsRuitModel voor een ándere raadsvergadering

De Griffie van de Toekomst (een taakgroep van de VvG) nam het initiatief voor een ándere raadsvergadering, waarin participatie en representatie in elkaar vloeien.

Uiteindelijk is de raadsvergadering immers de plek waar het raadswerk zijn beslag krijgt. Voor dit vergadermodel voor een ándere raadsvergadering combineerde **Joop Hofman** van **Participatiehuis Rode Wouw** vier beproefde methoden. Het model laat het gezag van de gemeenteraad intact. De burgemeester kan de vergadering leiden, eventueel samen met commissievoorzitters, begeleid door de griffie. Een externe procesbegeleider kan raadzaam zijn bij een complex onderwerp in een groot netwerk.

Het RaadsRuitModel is een transparant vergadermodel met ruggespraak in het netwerk. Voor iedereen is duidelijk wie in welk stadium aan zet is. De vergaderopbouw is met ruiten als in een kaartspel: startvraag in de bovenpunt van de ruit, verkennen en verbreden in het midden van de ruit en voorlopige conclusie in de staartpunt, die weer tot een vraag voor de navolgende ruit leidt. De Gemeenteraad van de Toekomst probeerde het uit. *Burgemeester Koos Janssen van Zeist: "Het is een doordachte en ontspannen werkwijze. Met een open houding deed iedereen mee".*

Het RaadsRuitModel kent vijf rondes, die afhankelijk van het onderwerp in één sessie of op achtereenvolgende dagen kunnen worden gehouden.

- *Openingsvraag.* Het presidium formuleert deze, eventueel na consultatie via sociale media. De vraag is open, zonder ingebouwde oplossingen.
- *Verkenning.* Enkele raadsleden organiseren olopjes (in de zaal of digitaal) omdat zij een bepaald punt met betrekking tot de openingsvraag willen verkennen. Aan de olopjes doen burgers, beroepskrachten, bedrijven, deskundigen, ambtenaren mee: ieder die belang bij of betekenis voor het punt heeft.
- *Delen en waarderen.* De raadsleden die olopjes hielden, rapporteren het resultaat van hun verkenning. Vervolgens nieuwe olopjes door raadsleden, voor een onderzoekend en opiniërend gesprek over oplossingen. Ook nu met deelnemers uit het netwerk.
- *Raadsvoorstel formuleren.* Na terugmelding van de tot nu onderzochte oplossingsrichtingen stellen college (voor de inhoud) en raadspresidium (voor het proces) samen een raadsvoorstel op.
- *Beoordelen en vaststellen.* Dit gebeurt in een raadszaal met drie ringen. In de binnenring de raadsleden die olopjes organiseerden en het college. Zij starten de beoordeling. De eerste termijn is dus niet fractiegebonden, maar met degenen die het meest betrokken zijn op het onderwerp. In de middenring de andere raadsleden, die in tweede termijn aan bod zijn. In de buitenring de netwerkpartners. Voor hen zijn er twee gastzetels in de middenring, om mee te spreken, uit zichzelf of genodigd.

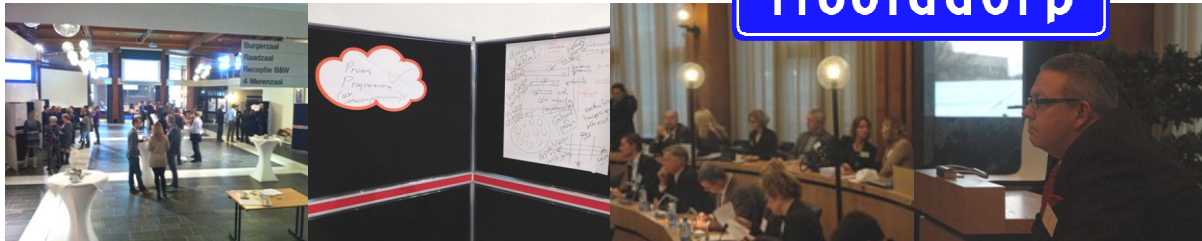
Volledige beschrijving en videoverslag: seminar 6 www.gemeenteraadvandetoekomst.nl

Dit was de openingsvraag voor het uitproberen van het RaadsRuitModel door de Gemeenteraad van de Toekomst (zie de beschrijving op blad 3):

Hoe komen na de raadsverkiezingen gemeenteraad, ondernemingen, instellingen, verenigingen en inwoners(groepen) met hulp van ambtenaren tot een akkoord voor de volgende collegeperiode, wat zijn de voornaamste elementen van dat akkoord en hoe komt het tot een gedragen uitvoering?

Het werd een mooie oploop

Hoofddorp

Twee keer anderhalf uur was de Gemeenteraad van de Toekomst met deze vraag doende. Gaandeweg liep het naar een uitkomst (zie slotsom eerste blad). In de tussentijd werd onder andere het volgende verkend, gedeeld en gewaardeerd.

Kwaliteit van mensen beter benutten.

De raad is niet het middel, het gaat om mensen.

Durf te dromen; heb visie, schets een toekomstbeeld.

Zorg voor voldoende ruimte in de begroting.

Issues al aan de voorkant helder hebben en krijgen.

Op verschillende niveaus kunnen acteren als burger, ook op hoogste sturingsniveau.

Het gaat om onderwerpen die er toe doen voor de burger.

Politiek "ontkleuren".

Taak van de politiek: verzoenen van verschillen.

Niet verstarren in je mening, verrijken van je standpunt.

Maatschappelijke organisaties moeten verantwoordelijkheid nemen.

Maak duidelijk waar je als politiek wel of niet over gaat.

Organiseren van democratische Checks & Balances voor de samenleving.

Niet denken in structuren. Denken in thema's met wisselende meerderheden.

Raadslid als verbinder; College op basis van deskundigheid.

Jeroen van Urk, vanuit de VvG initiatiefnemer van de Gemeenteraad van de Toekomst, schetste de griffie die daarbij hoort. Als voeder van de lokale democratie krijgt de griffie een (pro-)actieve rol tussen burger en bestuur (raad én college, voorbij het dualisme). Rollen waar griffies bijvoorbeeld in zullen excelleren zijn: netwerksmid, raadstrainer, procesontwerper, beleidscontroller, social media moderator, gespreksleider, onderhandelaar, werkvormspecialist, onderzoeker, integriteitscoach en initiatievenbankier.

Slotconclusie Marcel Boogers:

"Probleem is dat we een niet functionerende en niet meer geaccepteerde representatieve democratie hebben. We leven in een netwerksamenleving, met een in zichzelf gekeerd politiek systeem. De Gemeenteraad van de Toekomst heeft gezocht naar nieuwe vormen van democratie. Een pasklaar antwoord is nog niet te geven. We hebben gedroomd. We denken nog vanuit de huidige vorm en binnen de huidige lijntjes. Dit geeft houvast, maar maakt het moeilijker anders tegen nieuwe vormen van democratie aan te kijken. We gaan verder in onze gedachtevorming. We blijven doorgaan met nadenken over de eerste overheid, de kwaliteit van de lokale democratie en zaken die het functioneren van de gemeenteraad versterken. We zoeken ruimte om te experimenteren, zoals met een schaduwgemeenteraad. We moeten deze ruimte opeisen. Een programma waarmee de samenleving naar binnen wordt gehaald. Gemeenten die daarmee aan de slag gaan".

En daarom nu op naar de Koning, met een brief voor Nederland. Op 13 maart 2014!